

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. Num ex violatione solius justitiæ commutativæ oriatur onus
Restitutionis?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

QUÆSTIO PRIMA.

De iis, quæ ad ipsum Restitutionis actum pertinent.

Discutiemus primo, Num restitutio sit actus solius iustitiæ commutativæ? Secundo, Qua ratione Restitutio necessaria sit ad salutem? Tertio, Undenam oriatur obligatio restituendi? Quarto, Ex quam culpa? Denique, Quomodo Confessarius se gerere debeat cum pœnitente obligato ad restituendum?

ARTICULUS I.

Num ex violatione solius iustitiæ commutativæ oriatur onus Restitutionis?

- I. Restitutio large dicta fert iterato aliquem statuere in possessionem rei suæ. Presse vero dicta est Actus iustitiæ commutativæ, quo quis damnum a se illatum proximo resarcit.
- II. Ad iustitiæ commutativæ spectat tribuere unicuique jus suum, & partes inter se iustare, & exequare.
- III. In quo differat Restitutio a redditione depositi, aut commodati, a solutione muni, & a satisfatione?
- IV. Per quid discriminetur iustitiæ commutativa a distributiva, a legali, & a vindicativa?
- V. Onus restitutionis non oritur ex violatione iustitiæ pure distributivæ, & ideo solius iustitiæ commutativæ est actus Restitutio.
- VI. Quid importat jus strictum in re, & ad rem? Quid etiam sit dominium, Usus, & Ususfructus?
- VII. Quando donatur aliquid distribuendum pluribus pro merito personarum, qui habet plura merita, habet jus strictum ad majorem sum-

man, & ideo violatur iustitiæ commutativa, si ea non solvatur. At nemo privatus habet jus strictum ad bona communia, quæ non sunt distribuenda primario propter bonum privatum, sed propter bonum publicum; unde per violationem iustitiæ distributivæ non oritur obligatio restituendi.

- VIII. Episcopus conferens beneficia minus dignis tenetur resarcire damnum concurrentibus, & Ecclesia, non ex violatione iustitiæ distributivæ, sed commutativæ.
- IX. Num peccet mortaliter Episcopus conferendo beneficia simplicia minus dignis, omissis dignioribus? Num etiam Princeps sic conferendo officia Gubernatoris, Judicis, &c.?
- X. Dux non distribuendo spolia hostium pro merito militum peccat contra iustitiæ commutativam.
- XI. Ob lesionem iustitiæ vindicativæ tunc datur onus restituendi, quando simul violatur commutativa.
- XII. Qui negavit in iudicio veritatem, non tenetur ad restitutionem damni secuti; secus vero si falsum testatus est. Quid de Confessario, qui omisit pœnitentem monere de Restitutione facienda? Tenetur Confessarius, si positive pœnitentem obliget: Sicut Advocatus, & Procurator, Gubernator, & Judex, si culpabiliter sint causa damni.

A 2

XIII.

XIII. Probabiliter peccat solum contra charitatem, & ad restitutionem non tenetur, qui emit omnes merces alicujus generis, ut postea carius illas vendat.

¶ Q. Ueritur primo, Quid sit Restitutio presse dicta?

Respondeo cum Laym. hic, Restituere ex vi nominis importare In pristinum statum reponere, ex leg. Restituere, ff. de verborum Signif. Et juxta hanc nominis etymologiam dixit D. Th. 2. 2. quaest. 62., Restituere nihil aliud est, quam iterato aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suae. Verum restitutio sic explicata non est ea, de qua agimus in praesenti; tum quia sic explicata comprehendit redditionem cujuscumque debiti ex contractu; nam quando restituimus, verbi gratia, depositum, commodatum, mutuuum, &c. tunc iterato reponimus aliquem in possessionem, vel dominium rei suae; & tamen in tali casu non habetur Restitutio stricte dicta; tum etiam quia qui domum alicujus vastavit, & equum occidit, non potest iterato reponere dominum in possessionem rei suae, cum non possit equus resurgere; & tamen in tali casu datur obligatio restituendi: Quare restitutio stricte dicta, prout pertinet ad rem praesentem, aliter debet definiri.

¶ II. Dico itaque cum communi, Restitutionem presse dictam optime definiri, quod sit *Actus justitiae commutativa, quo quis damnum a se proximo illatum reficit. Seu est Damni iniuste illati compensatio ad aequalitatem.*

Dicitur itaque primo, quod sit *Actus justitiae*, loco generis, quia cum de ratione justitiae sit tribuere unicuique, quod suum est, & servare illatum jus uniuscujusque, aut si laesum fuerit, resarcire, per restitutionem id habetur; resarcitur enim per illam jus

laesum, & ponitur inter creditorem; & debitorem aequalitas debita, quae est propria justitiae: Justitia enim dicitur a Justando, quia justat, & exaequat partes, itaut neutra habeat plus, aut minus, quam sibi debeat.

¶ III. Dicitur secundo, *Quo quis damnum reficit*, loco differentiae, quia restitutio, prout hic sumitur a Doctoribus, importat reparationem alicujus damni facti contra justitiam; Et per hoc differt, tum a redditione depositi, aut commodati; tum a solutione mutui, aut pretii in emptione, & aliis contractibus; tum demum a Satisfactione, quae quamvis sit etiam actus justitiae, tamen non ordinatur ad reparandum damnum ut damnum est, sed solum ad reparandam injuriam, & inhonorationem. Unde duae praecipuae differentiae inter satisfactionem, & restitutionem oriuntur ex Sot., Sayr, & aliis. Prima est, quod Deo possit quidem exhiberi satisfactio, non vero restitutio, quia Deus potest quidem dehonoriari, non autem damnificari; In hominibus vero, quia qui injuriatur, hoc ipso damnificatur, ideo qui honorem ablatum reddit alteri, unico actu & satisfacit, & restituit; itaut ille idem actus, quatenus reparat dehonorationem, dicatur Satisfactio, quatenus vero reparat damnum per dehonorationem illatum, dicatur Restitutio. Altera est, quod raptor (quod ut docet D. Th. 2. 2. quaest. 66. art. 4., non solum infert damnum, sed etiam ignominiam) teneatur restituere simul, & satisfacere: Contra vero fur occultus, qui non dehonoriavit, sed solum damnificavit, non tenetur satisfacere, sed solum restituere. Non negaverim tamen, aliquando satisfactionem sumi large pro ipsa restitutione, ut in cap. *fn. De injuriis*, ubi Pontifex jubet tam pro injuria irrogata, quam pro damno illato satisfactionem fieri.

Dici

Dicitur tertio in definitione, *Dammum illatum a se*, quia si quis reficiat damnum non a se, sed ab alio illatum, facit solum actum eleemosynæ, & charitatis, non restitutionis, & justitiæ. Dicitur demum *Proximo*, quia justitia respicit alterum, & non potest esse ejusdem ad seipsum: Nec potest restitutio exerceri erga Deum, quia Deo damnum nequit inferri.

IV. Quæritur secundo, Utrum restitutio sit actus solius justitiæ commutativæ, an etiam distributivæ, itaut ad restitutionem teneatur etiam, qui justitiam distributivam violavit, distribuendo beneficia, officia publica, aut alia bona communia indignis, aut minus dignis, prætermisissis dignioribus?

Respondeo, Justitiæ virtutem dividi in Commutativam, Distributivam, Legalem, & Vindicativam: Per justitiam commutativam datur aliquod bonum particulare alteri, quod illi debetur. Per justitiam distributivam distribuitur multis aliquod bonum commune, puta officia, beneficia, dignitates, stipendia, &c., juxta proportionem meritorum, & personarum; & ideo vitium huic justitiæ oppositum dicitur *Acceptio personarum*: Hanc autem proportionem rerum ad merita personarum Aristot. lib. 5. Ethic. cap. 3. appellat *Geometricam*; sicut æqualitatem rei ad rem, quæ est propria justitiæ commutativæ, c. 4. dixit esse secundum proportionem *Arithmeticam*. Per justitiam Legalem Princeps condit leges respiciendo bonum Communitatis, & non particularium personarum; ut quando præcipitur, ne frumentum extrahatur, ut veritas testificetur, &c.: demum per justitiam Vindicativam iudex punit reos juxta meritum delictorum. Justitia Legalis dicitur *Generalis*, & *Publica*, sicut etiam *Vindicativa*; quia respiciunt bonum publicum: *Commutativa* vero, & *distributiva* di-

cuntur justitiæ particulares, quia respiciunt bonum particularium personarum. His explicatis,

V. Dico, Restitutionem esse actum solius justitiæ commutativæ, atque adeo ex violatione justitiæ pure distributivæ nullam oriri obligationem restituendi. Ita communius apud De Lugo disp. 1. sect. 3. contra Petrum Navar., Vasq., Dicast. de Justitia lib. 2. tract. 2. Ratio ex D. Th. 2. 2. quæst. 62. art. 1. est, quia restitutio fit per compensationem rei ad rem secundum proportionem arithmetice, itaut tantum præcisè reddatur, quantum sublatum est, nullam habendo rationem personarum, aut meritorum; cum ex Philosopho illud sit proprium justitiæ commutativæ; ubi econtra Distributiva distribuit bona communia secundum proportionem geometricam, non per ordinem ad rem, sed ad merita personarum; ergo restitutio non potest esse actus distributivæ, neque ex violatione distributivæ oritur obligatio restituendi. Probaturs consequentia, quia merita personarum dant solum aptitudinem, & non conferunt jus strictum ullum ad bona communia; ergo cum per violationem distributivæ nullum jus strictum lædatur, non datur obligatio restituendi aliquid dignioribus prætermisissis.

Confirmatur, quia ad inducendam obligationem restituendi non sufficit violatio juris qualiscunque; nam sic etiam ex violatione gratitudinis, fidelitatis, amicitia, &c. consurgeret obligatio restituendi, seclusa omni læsione justitiæ commutativæ, quod nemo dixerit: Quare requiritur violatio juris strictè dicti, quod sit vel jus in re, vel ad rem: Qui autem violat justitiam distributivam conferendo bona communia minus dignis, quamvis irroget aliquam injuriam dignioribus, & violat jus aliquod, quod habent ad ea bona, non tamen violat jus strictè dictum;

etum; quia digniores neque habent jus in re relate ad bona communia, ut patet, quia aliter non essent communia, sed propria illorum; neque habent jus ad rem, ut mox explicabimus; ergo per violationem distributivæ non oritur obligatio restituendi.

VI. Rogabis, Quid sit jus strictum in re, & ad rem?

Respondeo, hoc nomen Jus sumi dupliciter, Primo pro lege, quæ est regula iusti, unde dicimus dari Jus Naturale, Positivum, Divinum, Humanum, & Jus Gentium, quod scilicet passim omnes gentes servant; necnon Jus Civile, quod auctoritate Principis sæcularis est conditum, & Jus Canonicum, quod scilicet auctoritate Pontificis, vel Conciliorum in Sacris Canonibus conditum est. Secundo, accipitur Jus pro potestate legitima (hoc est a lege concessa) ad aliquid acquirendum, possidendum, alienandum, &c. Cujus violatio fert injuriam; & hoc modo sumptum dividitur in Jus ad rem, & in re. Jus ad rem dicitur, quod non tribuit actionem in rem, sed in personam; & tale jus competit per donationem, emptionem, stipulationem, aliosque contractus ante traditionem rei; Nam si res, verbi gratia, tibi donata, vel vendita, ante traditionem alteri vendatur, & tradatur, non poteris rem illam tibi vindicare, ex leg. *Quoties*, Cod. *De rei vindicatione*, cum non habeas jus in re, seu jus perfectum erga rem illam, sed tantum actionem personalem in eum, qui te fraudavit. Tale jus ad rem habetur etiam per Electionem, Postulationem, & Præsentationem ad beneficium; sicut etiam per Collationem beneficii ante acceptationem; necnon per successionem hereditatis ante acceptationem. Ex quo patet, quod in casu nostro persona magis digna non habet jus ad rem relate ad bona communia distribuenda per hoc

præcise, quod habeat majora merita, quam persona minus digna. Jus vero in re dicitur, quod tribuit actionem realem, hoc est in rem ipsam obligatam, itaut possis illam tibi vindicare; & tale jus ordinarie acquiritur per titulum simul, & traditionem; verbi gratia, per donationem, emptionem, aliosque contractus, secuta traditione rei: Potest etiam acquiri per collationem beneficii, aut per testamentum, aut successionem ab intestato, secuta tamen acceptatione beneficii, aut hereditatis. Acquiritur etiam per apprehensionem rerum illarum, quæ nullius sunt; necnon per legem, seu voluntatem superioris potentis de re disponere. Tale jus dicitur Perfectum, dividiturque in Dominium, Usus, & Ususfructus. Dominium est jus disponendi de re. Usus est jus tantum utendi de re, salva ejus substantia; itaut nec possit ea alteri locari, nec gratis dari; ad usum. Ususfructus est jus utendi, & fruendi re, salva ejus substantia; itaut possit alteri talis ususfructus concedi, ut notat Less. cap. 3. dub. 6.

VII. Opponitur primo adversus hanc communiorem sententiam; Qui male distribuit bona communia, tenetur sæpe restituere; nam si testator, verbi gratia, relinquat aliquam summam distribuendam civibus pro merito personarum, & Cajus hæres Titio, cui debentur decem ob meritum, & gradum propriæ personæ, det solum quinque, certe tenetur de propriis bonis restituere alia quinque, in quibus Titium injuste damnificavit; Hac autem restitutio videtur esse actus justitiæ distributivæ; quia est emendativus injustæ distributionis; ergo falsum est, restitutionem esse actum solius justitiæ commutativæ.

Respondeo cum Cajet., tam violari justitiam commutativam, si tollatur a domino bonum aliquod proprium

prium illius, ad quod habet jus in re, verbi gratia equum; quam si impediatur, ne quis acquirat aliquod bonum, quod est illi appropriandum ex justitia, seu ad quod habet jus strictum ad rem; verbi gratia ne acquirat hæreditatem debitam ex justitia. Hoc posito, ad argumentum concedo majorem, nego tamen minorem: Restitutio enim in tali casu debita esset actus justitiæ commutativæ, quia Cæsus male distribuendo violaret justitiam commutativam tollendo a Titio decem, quæ illi erant approprianda ex justitia; nam cum relicta sit summa illa distribuenda pro merito personarum, Titius habens meritum ut decem, habet consequenter jus strictum justitiæ ad decem, ortum ex donatione Testatoris; & consequenter, si illi non dentur decem, violatur justitia commutativa, & ideo datur obligatio restitutionis: Quod tamen non accidit in distributione bonorum communium, puta beneficiorum, officiorum, &c., quæ non sunt approprianda dignioribus ex obligatione justitiæ; cum digniores non habeant jus strictum ad illa, sed approprianda sunt ex obligatione, quam habet distributor consulendi bono Ecclesiæ, & bono publico; & ideo qui beneficia, vel munera publica contulit indignis, aut minus dignis violando tantum justitiam distributivam, non debet quicquam restituere dignioribus prætermisiss.

Instabis: in primo casu Titius habens merita ut decem, habet jus strictum ad decem, eo quod summa illa distribuenda sit pro meritis personarum; ergo cum beneficia, & officia publica distribuenda sint etiam pro merito personarum, digniores habent jus strictum ad illa, & consequenter etiam in secundo casu violatur justitia commutativa, & datur obligatio restituendi.

Respondeo, nego consequentiam. Disparitas est, quia in primo casu jus strictum ad rem oritur ex donatione facta a testatore in bonum privatum illorum civium, juxta meritum personarum. In secundo casu non habetur donatio facta in bonum alicujus privati, sed beneficia, & officia publica distribuenda sunt primo, & per se propter bonum publicum; & ideo digniores non habent jus strictum ad illa, sed solum aptitudinem majorem, ut illis conferantur. Quare jus strictum haberi potest solum relate ad bona, quæ relinquuntur primario in bonum privatum, non vero relate ad bona communia, quæ primo, & per se relinquuntur in bonum publicum.

VIII. Opponitur secundo. In multis aliis casibus, tam qui peccat contra justitiam distributivam, quam qui contra vindicativam tenetur ad restitutionem, & talis restitutio non potest reduci ad actum commutativæ; ergo falsum est omnem restitutionem esse actum solius commutativæ. Antecedens probatur, quia per læsionem justitiæ distributivæ tenetur ad restitutionem, Primo Episcopus conferens beneficia indignis, vel minus dignis, relicta dignioribus, præsertim in concursu. Secundo Princeps, si male conferat officia secularia Gubernatoris, Judicis, &c. quando instituta sunt in præmia meritorum. Tertio Dux non largiendo hostium spolia juxta meritum, & dignitatem militum; Ac demum Judex per læsionem vindicativæ, quando punit reum supra gravitatem, & de meritum delicti.

Respondeo cum D. Th. 2. 2. quæst. 62. art. 1., Lug., Bonac., Laym., & aliis communiter, in omnibus his casibus peccari non solum contra distributivam, aut vindicativam, sed etiam contra commutativam, ut diximus in prima objectione; & ideo restitutionem

nem

nem in his casibus esse actum justitiæ commutativæ, itaut etiam quando talis actus emendat peccatum contra distributivam, emendet pariter peccatum contra commutativam procedendo per comparationem rei ad rem, reddendo dumtaxat id, ad quod jus strictum habeatur.

Ad primum itaque casum, Episcopus conferens beneficia aut indignis, aut minus dignis, ideo sæpe tenetur ad restitutionem, quia non solum peccat contra justitiam distributivam, sed etiam contra commutativam violando jus strictum justitiæ; Nam vel illa confert in concursu plurium, vel sine concursu; Si in concursu, violat jus strictum concurrentium contra tacitum pactum, seu contractum inter Prælatum, & concurrentes; ex quo pacto quando plures concurrunt, & examini se subjiciunt, acquirunt jus strictum ad beneficium, si prævaleant; ut communius docent contra Navar. & Sot. apud Dian. part. 3. tract. 5. resol. 110. Et idem dicas de habentibus plura suffragia ad aliquam dignitatem. Si vero collatio beneficii fiat sine concursu, peccat Episcopus violando jus strictum, quod habet Ecclesia, ut conferatur dignioribus; dum enim traditur Episcopo munus Episcopale, intercedit implicitus contractus inter Episcopum, & Ecclesiam, quod dispensentur beneficia in bonum Ecclesiæ, cui donata sunt, atque adeo dignioribus. Quare in primo casu Episcopus tenetur ad compensationem damni illati concurrentibus; in secundo tenetur ad compensationem damni illati Ecclesiæ.

IX. Ubi notandum, damnatam esse ab Innoc. XI. propol. 47. qua dicebantur posse promoveri ad Ecclesias digni, prætermittis dignioribus: Hæc sunt verba proscrip̄ta thes̄is: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter pecca-*

re, qui nisi quos digniores, & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium vel primo videtur per hoc, digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; Vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus. Quare communiter apud Dian. part. 5. tr. 5. resol. 13. docent beneficia curata sine mortali dari non posse dignis, omissis dignioribus; Sicut nec beneficia simplicia, si dentur in concursu: At si dentur extra concursum, negant aliqui apud Dian. part. 2. tract. 15. resol. 38. Episcopum peccare mortaliter, si ea conferat dignis, omissis dignioribus; quia Trident. solum loquitur de beneficiis curam animarum habentibus; unde videtur relinquere arbitrio Papæ, & Episcoporum alia beneficia etiam magni momenti, (ut sunt Canonicatus) quod conferantur dignis ministris, qui licet non sint meliores, tamen non sint otiosi, nec cum scandalo vivant. Sed communius docent cum Vasq., in hoc etiam casu peccare Episcopum mortaliter, nisi excuset parvitas materiæ; tum quia violatio justitiæ distributiæ ex genere suo est mortale; tum etiam quia Episcopus, etiam quando confert beneficia simplicia, debet consulere quantum potest bono Ecclesiæ, atque adeo conferre illa dignioribus: Unde etiam fit teneri ad compensationem damni, quod Ecclesia patiretur; Secus vero ad nullam restitutionem teneretur, ut notat Less cap. 32. dub. 2., quia non peccaret contra justitiam commutativam, sed solum contra fidelitatem debitam Ecclesiæ, ex qua tenetur constituere ministros quam maxime idoneos; non secus ac Æconomus ex fidelitate debita domino debet conducere operarios quam maxime idoneos.

Ad

Ad secundum casum: Quod diximus de Episcopo conferente beneficia, dicas de Principe conferente officia Gubernatoris, Judicis, &c. aut indignis, aut minus dignis; nam si conferat indignis, peccat adversus justitiam commutativam, seu adversus jus strictum Reipublicæ, unde tenetur illi damnum compensare: Si vero ea conferat minus dignis, peccat quidem mortaliter, (ut diximus cum communiori in calce articuli quarti quæstionis undecimæ cum de Præceptis Decalogi) sed quia solum peccat contra fidelitatem debitam Reipublicæ, non contra justitiam, neque tenetur ad restitutionem, si nullum inde damnum sequatur.

X. Ad tertium casum: Dux non distribuendo spolia hostium pro merito militum, peccat etiam contra commutativam, violando jus strictum acquisitum a militibus, sive ex Principis voluntate, seu donatione sic disponente in bonum Reipublicæ, sive acquisitum ex proprio labore ad Regni incolumitatem adhibito; & ideo injuste distribuendo ad restitutionem tenetur: Ad eum modum, quo qui bona accepit distribuenda pauperibus juxta cujusque inopiam, peccat contra commutativam, si aliter distribuatur, & tenetur ad restitutionem.

XI. Ad ultimum casum pro Justitia vindicativa, seu punitiva dico, quod si judex puniat reum ultra demeritum, tenetur ad compensationem damni illati; quia non solum peccat contra vindicativam, quæ dicitur puniri reum pro demerito culpæ; sed etiam contra commutativam, quia violat jus strictum, & rigoroſe dictum, quod habet reus, ne sibi tollantur bona vitæ, corporis, aut fortunæ ultra quod demeretur. Quod si Judex puniat reum citra condignum, tenetur pariter ad restitutionem, si

Pars III.

aliquod damnum inde sequatur in Republica; quia violat jus, quod habet Respublica, ut a Judice puniantur delinquentes; Ex quibus omnibus constat, solum ex violatione juris strictæ dicti oriri obligationem restitutionis. Utrum autem ex damnificatione contra charitatem, aut alias virtutes detur obligatio restitutionis, dicemus art. 3.

XII. Colliges ex dictis primo, eum, qui negavit in judicio veritatem, non teneri ad solvendam pœnam, ad quam fuisset condemnatus, si veritatem confessus esset. Ratio est, quia non violat justitiam commutativam; quia is, cui applicanda fuisset talis pœna, non habet jus ad illam ante sententiam judicis; Quare negando veritatem solum violat justitiam legalem, seu publicam, quæ obligat ad veritatem manifestandam, ut crimina puniantur: Contra vero si Titius in judicio falsum dixerit adversus aliquem, tenetur ad restitutionem damni inde secuti, quia violat jus strictum, quod quilibet habet, ne positive ab alio lædatur: Eadem ratione tenetur Confessarius ad restitutionem, si positive deobliget pœnitentem, qui ad illam tenetur, quia positive concurreret suo consilio, & esset causa efficax damni: Utrum autem teneatur ad restitutionem, si ex malitia, aut ignorantia crassa omittat monere talem pœnitentem, ut restituat, examinabimus articulo ultimo.

Colliges secundo, quod si Advocatus, & Procurator ex gravi culpa sint in causa, cur aliquis, cui consuleret ex justitia tenentur, patiat grave damnum, ad restitutionem teneantur. Idem dicas de Judice, & Gubernatore, qui ex officio, & justitia tenentur cavere damnum tertii; Nam cum quilibet ex Republica concurrat ad solvendum pretium Gubernatori, & Judici, a quo rite gubernentur,

B tur,

tur, & judicentur, quilibet habet jus rigorosum, ut Gubernator, & Judex caveant damnum ipsorum.

XIII. Colliges tertio, quod si unus, vel pauci convenient ad emendas omnes merces alicujus generis, ut eas afferent in tempus inopiae, animo vendendi illas carius, probabiliter non teneantur ad restitutionem ullam ex tali monopolio; ut docent Lefs., & Molin. contra Medin., & alios apud Bonac. disp. 3. quaest. 2. punct. 5. Ratio est, quia quamvis graviter peccent contra charitatem, tamen probabiliter non peccant contra justitiam commutativam; cum non sit certum, quod Respublica habeat jus strictum, ne mercium pretium hoc modo augeatur; Quandoquidem qui emit omnes merces alicujus generis, non peccat contra justitiam emendo; nec peccat contra justitiam supprimendo merces illas usque ad tempus inopiae, eo quod ex justitia non teneatur illas vendere; solum itaque peccat contra charitatem, aut ad summum contra justitiam legalem, si id lege prohibitum sit; & ideo ad restitutionem damni in Republica secuti non tenentur.

Colliges ultimo, eum, qui transfert triticum extra territorium contra Principis edictum, non teneri ad ullam restitutionem, quamvis ex violatione talis legis pretium frumenti notabiliter augeatur. Ratio est eadem, quia violatur in tali casu solum justitia legalis, & publica, non vero particularis, & commutativa.

ARTICULUS II.

De Necessitate Restitutionis faciendae.

I. *Necessarium ad salutem bifariam sumi potest, vel pro necessario ne-*

cessitate medii, vel pro necessario necessitate praecepti.

II. *Restitutio est ad salutem necessariam solum necessitate praecepti.*

III. *Cur Baptismus in re, aut in voto sit necessarius necessitate medii?*

IV. *Praeceptum de restituendo videtur principaliter esse de actu positivo, atque adeo affirmativum, & minus principaliter negativum.*

V. *Praeceptum restituendi diversum est a praecepto non furandi; hoc est negativum, illud vero positivum.*

VI. *Sunt duo praecepta, Non furari, & Non retinere rem alienam; quia tamen eidem virtuti opponuntur, non committit duo peccata specie diversa; qui utrumque praeceptum transgreditur.*

VII. *Quot peccata committit, qui oblata opportunitate restituendi non restituit?*

VIII. *Actus nostri non interrumpuntur moraliter per actus contrarios dumtaxat, sed etiam aliis viis.*

I. **S**upponendum dupliciter posse aliquid esse necessarium ad salutem: Primo necessitate medii, quando scilicet aliquid est ita necessarium, ut eo etiam inculpabiliter praetermissio salus obtineri non possit; & talis est baptismus, & post peccatum actuale mortale Sacramentum poenitentiae sive in re, sive in voto susceptum; Necnon fides explicita Dei etiam ut remuneratoris; cum opposita opinio damnata sit ab Innoc. XI. in thesi 22. quae habet: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.* Secundo aliquid est necessarium ad salutem necessitate praecepti; quando scilicet praecepto graviter obligante aliquid necessario ponendum est, ita tamen, ut si ex ignorantia inculpabili, aut ex impotentia praetermittatur, adhuc possit salus aeterna